

ROMÁNIA TÉRKÉPTÖRTÉNETE

Bartos-Elekes Zsombor

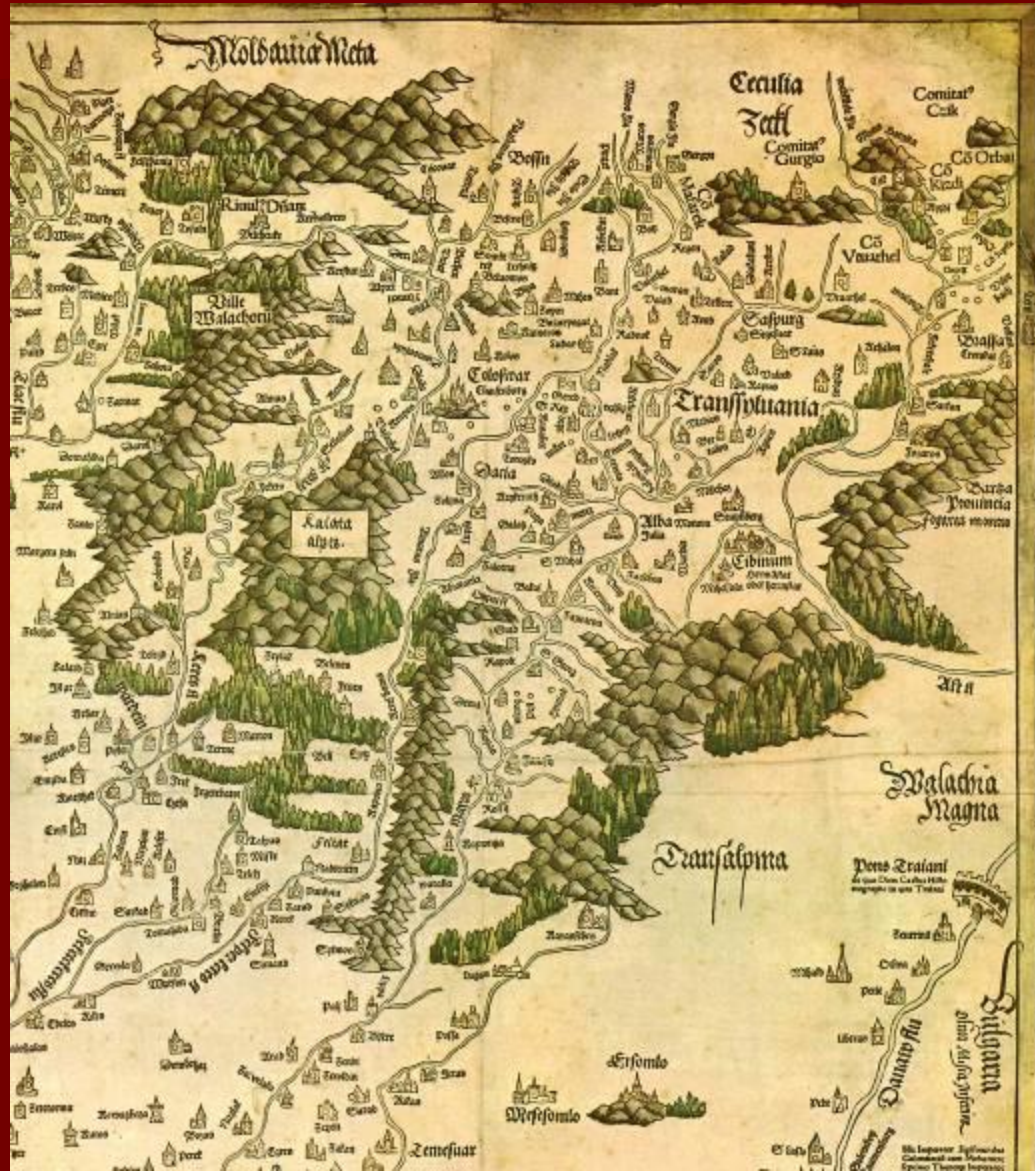
BBTE – Magyar Földrajzi Intézet, Kolozsvár

I.1. Erdély (és Bukovina) térképtörténete (1918-ig)

- Erdély
  - 1003–1570: Magyar Királyság
  - 1570–1690: Erdélyi Fejedelemség
  - 1690–1867: Habsburg Birodalom (Erdély, Magyarország)
  - 1867–1918: Osztrák–Magyar Monarchia (Magyarország)
- Bukovina
  - 1352–1775: Moldva
  - 1775–1867: Habsburg Birodalom
  - 1867–1918: Osztrák–Magyar Monarchia

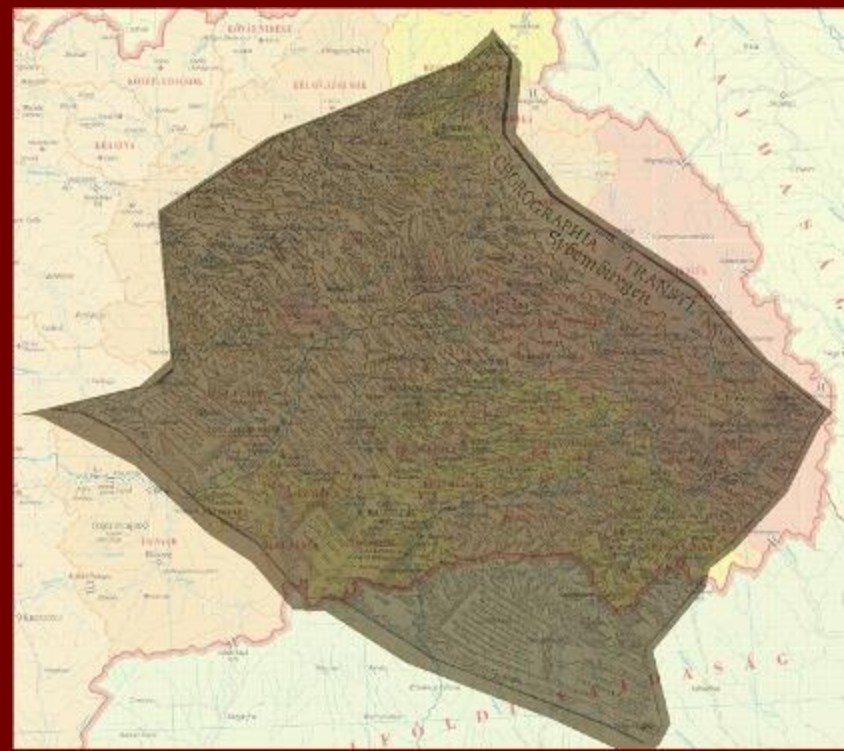
Lázár 1528

- Lázár (Lazarus)
  - Tabula Hungariae
  - Ingolstadt, 1528
  - OSZK Térképtár
- Román térképtörténet alig tárgyalja

Honterus 1532

- Johannes Honterus (Brassó)
  - Chorographia Transylvaniae
  - Basel 1532, Brassó 1539
  - OSZK Térképtár
- Magyar és román térképtörténet: az első „ittthon” nyomtatott térkép

Morando Visconti 1699

- Giovanni Morando Visconti (hadmérnök, építész)
  - Mappa della Transilvania
  - Hermannstadt 1699
  - +16 látkép és várostérkép

I. osztrák katonai felmérés

■ 1: 28 800

- 1769–1772: Temesi Bánság
- 1769–1773: Erdélyi Nagyfejedelemség
- 1782–1785: Magyar Királyság

III. osztrák katonai felmérés

■ 1: 25 000

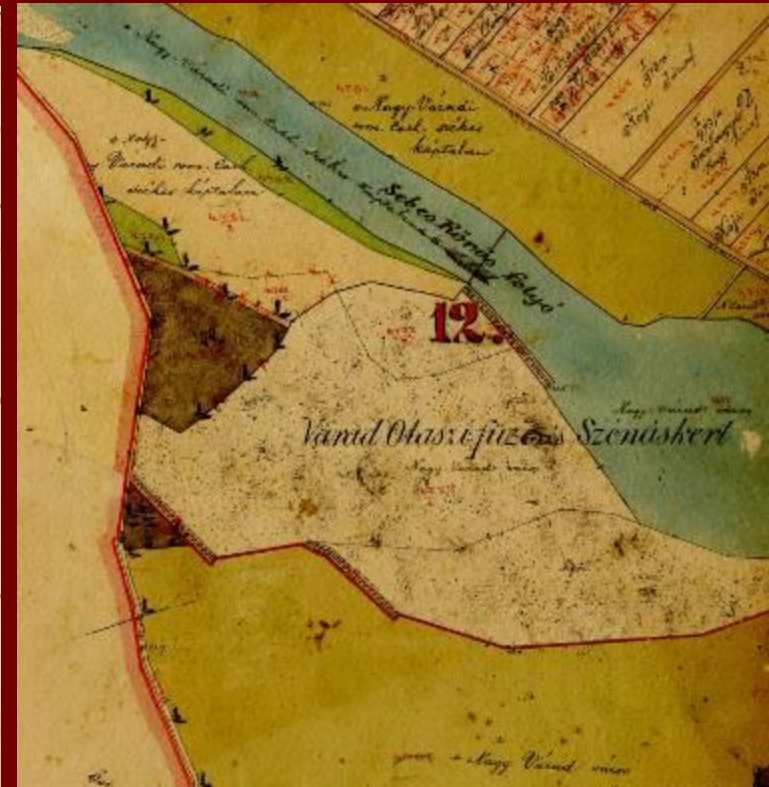
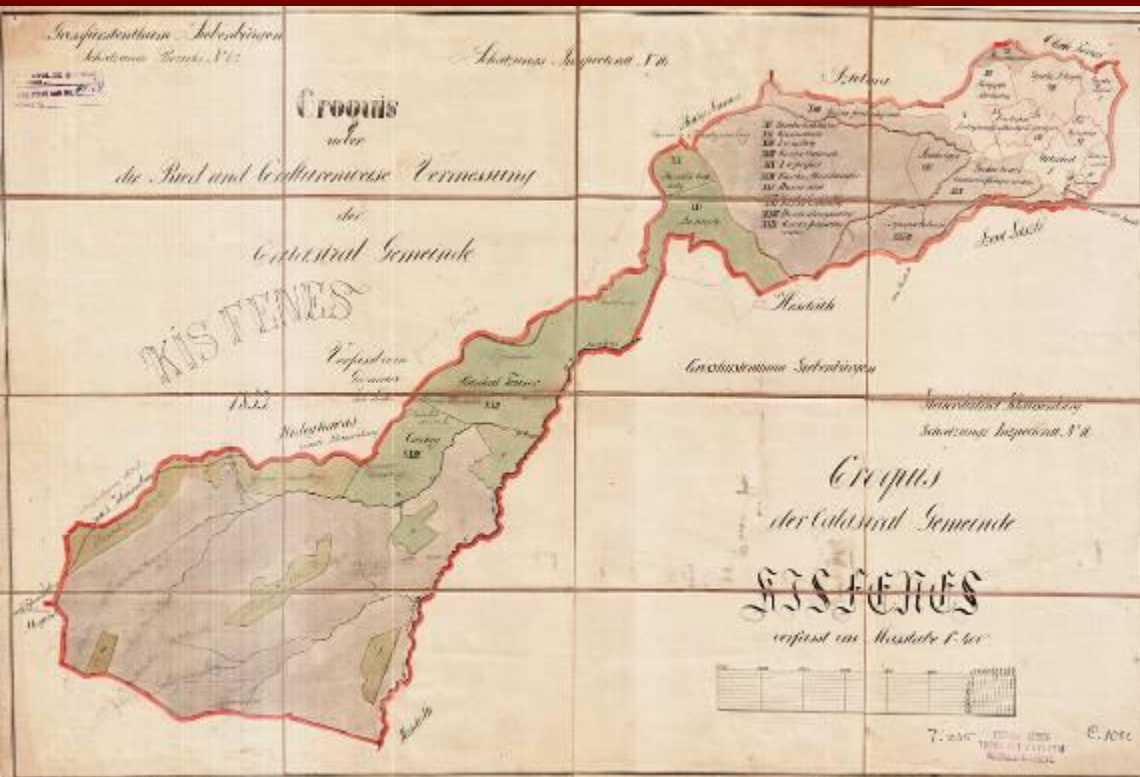
– 1869–1885: Magyarország (Erdély is)

Kataszteri térképezés

- 1856–
- 1: 720, 1: 2880, 1: 1000 (öl, méter)

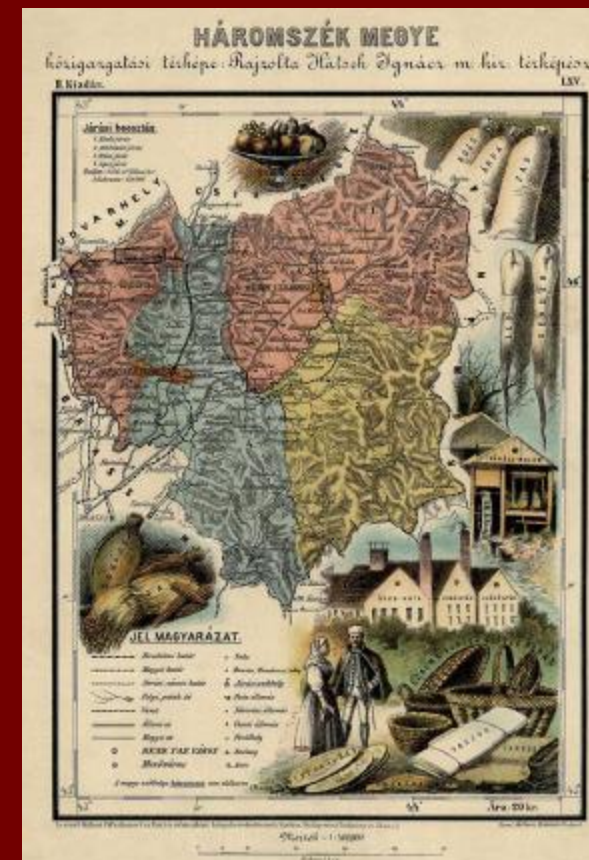
Ország- és tartománytérképek

- Erdély alig: Hevenesi 1689, Mikoviny, Korabinszky 1789
- Erdéllyel: Lipszky 1804–1808, Karacs, Aszalay, Schedius–Blaschnek stb.
- Kolozsvár, Nagyszében (nyomtatás)
- 1850-es években: Erdély-térképek (német térképek, első román térkép).
- 1890–: Magyar Földrajzi Intézet (Kogutowicz)

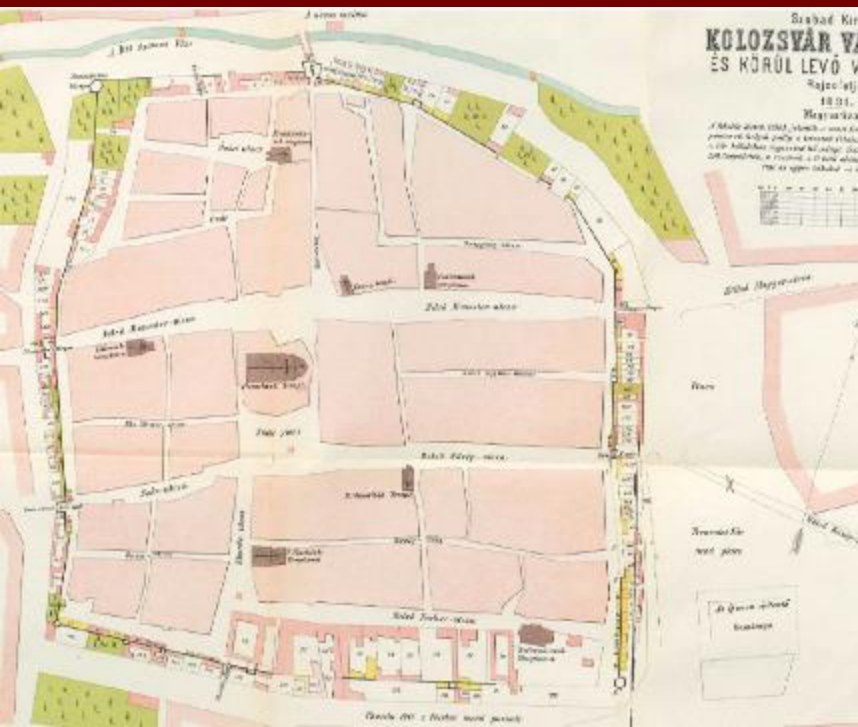
Megyetérképek

- 1792–1811 Görög Demeter (Erdély nélkül)
- 1870 után: Hátsek, Gönczy–Kogutowicz, MFI

Városterképek

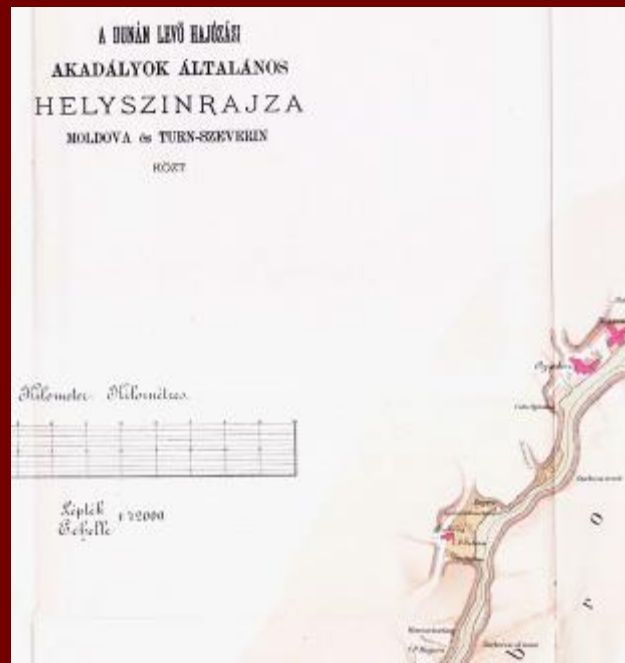
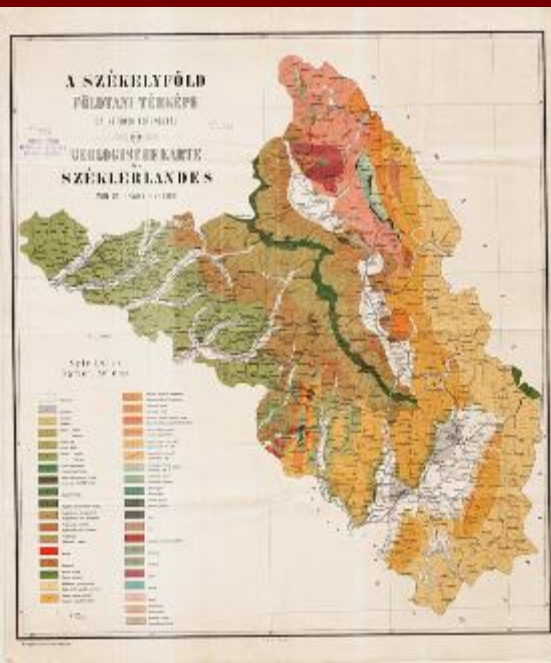
- 19. sz. második felétől rendszeres
- Kolozsváron házszámozás: tizedenként 1869-ig, majd utcák szerint, kb. 20 térkép

Tematikus térképek

- Geológiai térképek (MÁFI 1869-től)
- Közlekedési térképek (vasút Oravicabányáig 1854-ben)

I.2. Havasalföld és Moldva térképtörténete (1859-ig)

■ Havasalföld

- 1233: Szörényi Bánság megszervezése (Magyar Királyság)
- 1310–: Havasalföld Fejedelemség
- 1418–: török vazallus
- 1524: Szörényi Bánság megszűnése
- 1718–1739: Olténia a Habsburg Birodalom része
- 1829: autonómia
- 1859: egyesül Moldvával

■ Moldva

- 1352: Moldva Fejedelemség
- 1512: török vazallus
- 1775: Bukovina Habsburg Birodalom részévé válik
- 1812: Besszarábia az Orosz Birodalom részévé válik
- 1829: autonómia
- 1859: egyesül Havasalfölddel

Első román térképek

- 1676 Nicolae Milescu Spătarul („fegyverhordozó”)
  - moldvai diplomata és utazó
  - orosz megbízás, Kína
  - Szibéria térképe (Harvard, orosz kéziratár)
- 1700 C. Cantacuzino: Havasalföld térképe
- 1737 D. Cantemir: Moldva térképe

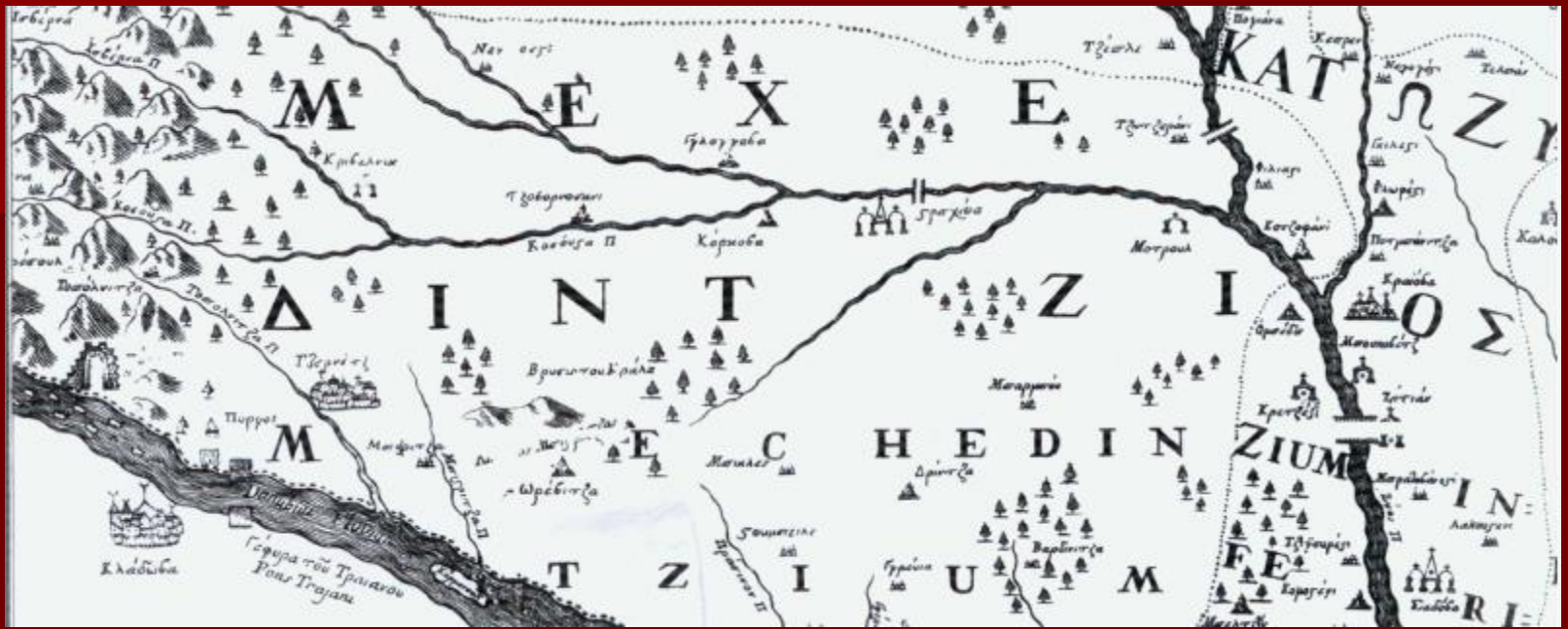

Cantacuzino 1700, 1707

- Constantin Cantacuzino
  - fejedelmi család,
  - Padova
  - Stolnic = asztalnok
  - tudós, levelezés Marsiglivel
- Havasalföld térképe
  - 700 helynév
  - görög (Padova, 1700, 4 lap, British Museum)
  - latin (Bécs, 1707, 6 lap, Osztrák Nemzeti Könyvtár)
  - másolat Bibl.Acad.

Cantacuzino 1700, 1707

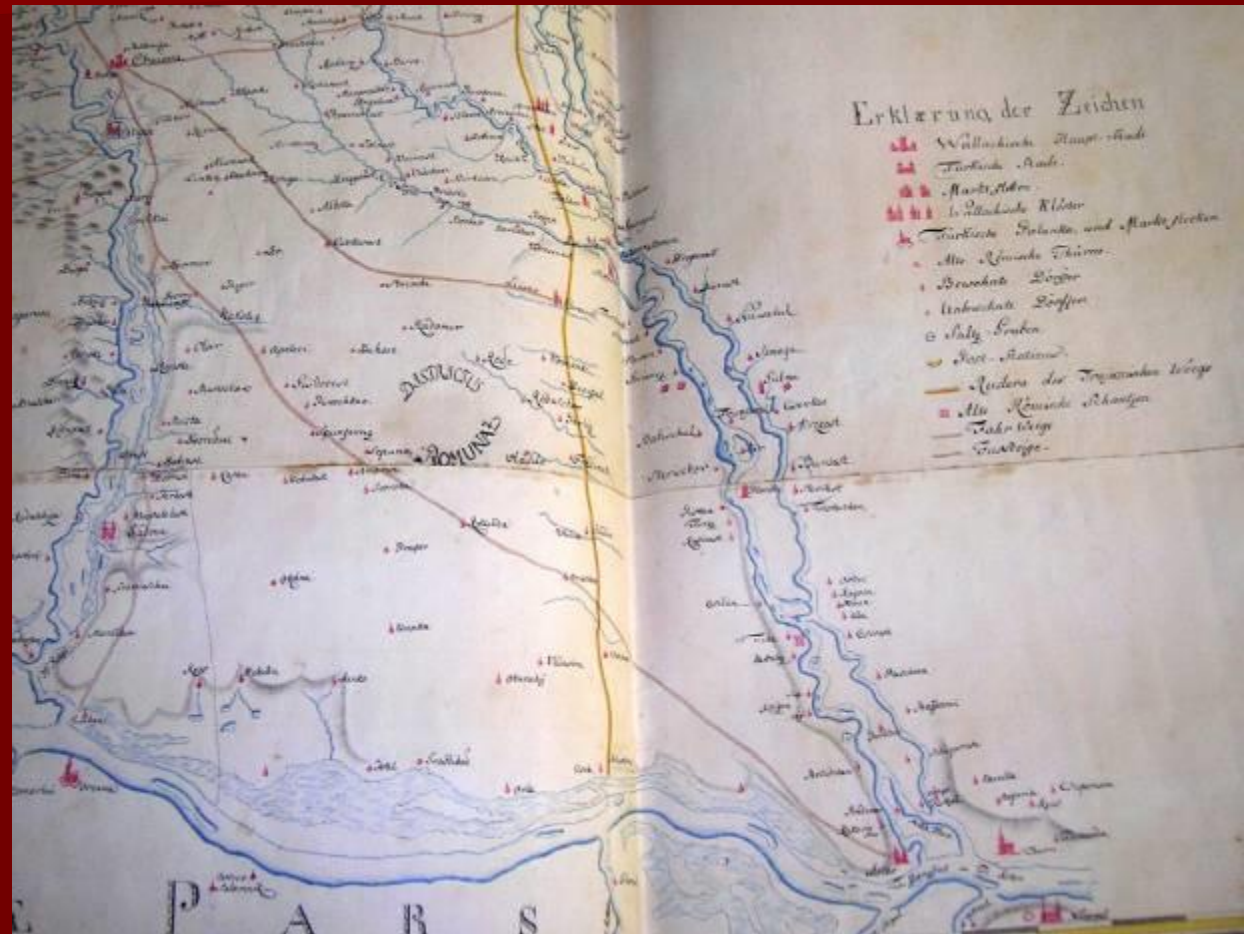
Cantemir 1737

- Dimitrie Cantemir készítette
  - Moldva fejedelme (1710–11)
  - Berlieni Akadémia tagja 1714-től
  - Descriptio Moldaviae 1716 (latin nyelvű)
  - 800 név
  - eredeti: Párizsi Nemzeti Könyvtár, D'Anville-gyűjtemény (G. Vâlsan találta meg)
- fia, Antioh Cantemir metszette, adta ki
  - Principatus Moldaviae ... (Amszterdam, 1737)

Krajovai Bánság osztrák térképezése: Schwantz 1722

- Első, helyszíni méréseken alapuló térképek
- Luigi Fernando Marsigli
  - Duna-atlasz Jantra folyó beömléséig, 1726
  - 1: 100 000, összes 18 szelvényből 4 Olténia
- Friederich Schwantz 1722
  - Tabula Valachiae Cisalutanae (Olténia)
  - 1: 195 000, 4 lap, eredeti Kriegsarchiv, másolat Bibl.Acad.
- St. Lutsch de Luchsenstein: határok

Moldva orosz térképezése: Bawr 1781

- 1769–1774 orosz–török háború, oroszok megszállják Moldvát
- Friedrich Wilhelm von Bawr (Bauer)
- felmérés 1769
- Carte de la Moldavie
- nyomtatás: Amszterdam, 1781 (Jean van der Schley)
- 1: 288 000
- 6 lap

Josefiánus felmérés Moldvában Otzellowitz 1789–92

- 1787–1791 Osztrák–orosz–török háború
  - Ausztria megszállja a Szerettől Ny-ra eső 5 megyét (Suceava, Roman, Neamț, Bacău, Putna)
- Hora von Otzellowitz
- felmérés 1788–1789
- térkép 1792
- 1: 28 800
- 107 lap + áttekintő
- eredeti Kriegsarchiv, másolat Bibl.Acad.

Jozefiánus felmérés Havasalföldön: Specht 1790–91

- 1790–1791-es felmérés, teljes Havasalföld
- 108 lap, 1: 57 600
- Eredeti
Kriegsarchiv,
másolat Bibl.Acad.

„Orosz térkép” = „Harta rusă”

- Orosz–török háború
- 1828-29-es mérések
- 10 lap: I, II, IV, V, VII
- 1835, 1853, 1: 420 000
- Bergenheim, Galicin
- Havasalföld közig. 1: 420 000
- Moldva közig. 1: 420 000
- Első helyben sokszorosított térkép
- Bukarest, 1833

Első román nyelvű térképek

- Moldva:
- 1813 Gr. Asachi: topográfia oktatás Jászvásár
- 1833, 1847 Petre Asaki: Moldva közigazgatási, posta-térképe
- 1838–42 Asachi: első atlasz, nyomtatás Jászvásár
- 1842 A. Parten-Antoni: Moldva térképe (Jászvásár)
- 1850 Bergheanu: Moldva és szomszédai térkép
- 1853 Filipescu-Dubău: Moldva térképe (Jászvásár)
- 1800 Răducanu Golescu első atlasz (Bécs)
- 1818 Gh. Lazăr topográfia oktatás Bukarestben (könyv 1821)
- 1831 Pleșoianu: Havasalföld (Nagyszeben)
- 1833 Hâncu Havasalföld térképe 1: 428 000

Első román nyelvű térképek

Osztrák franciskánus felmérés Havasalföldön: Fligely 1855-57

- Krími háború: osztrák megszállás
Havasalföldön 1855–1857
- Fligely felmérései 1855–1856
- 1: 57 600, 112 szelvény

I.3. Románia térképtörténete (1859–1918)

- 1859: egyesül Havasalföld Moldvával, Egyesült Fejedelemségek, majd Románia
- 1877–78: függetlenség a törököktől, Dobrudzsa Törökországtól
- 1913: Dél-Dobrudzsa Bulgáriától

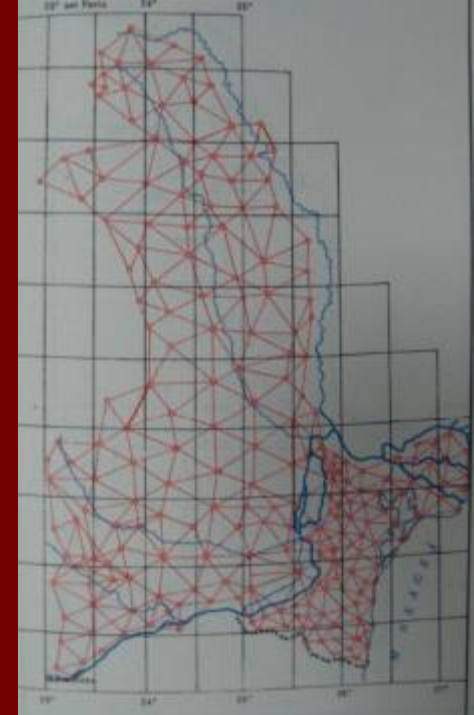
Szathmári Pap Károly 1864

- Fligely-térkép latin betűs román nyelvre fordított másolata
- 1: 57 600, 112+3 szelvény

Topográfiai térképek: Cassini-vetület 1902-ig

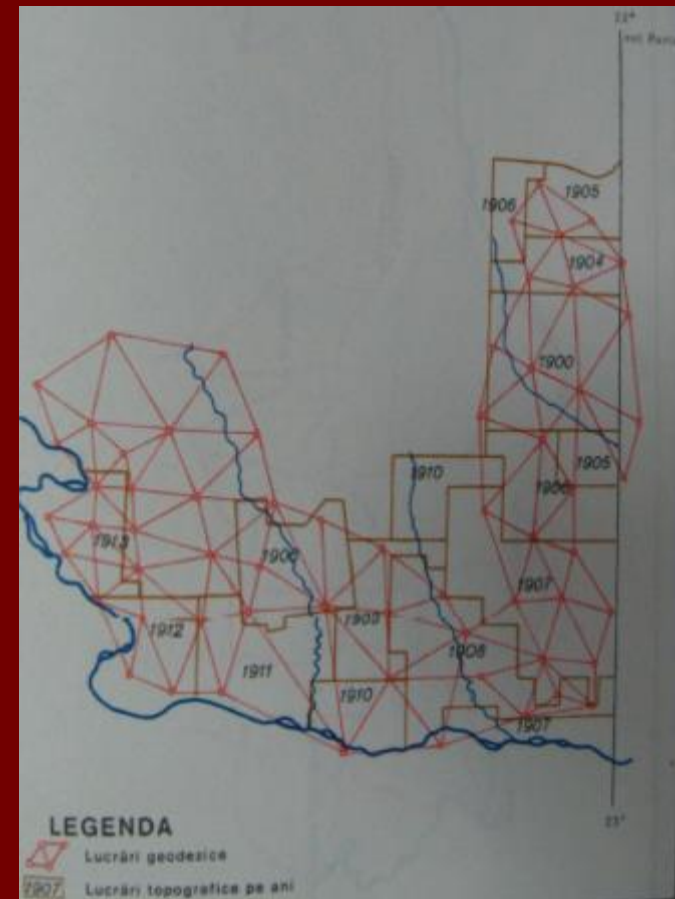
- 1859: Biroul de Geniu, Corpul de Stat Major
- 1868: Depozitul științific de resbel (Tudományos Hadiraktár)
- 1895: Institutul Geografic al Armatei (Hadsereg Földrajzi Intézete)

- 1873–76, 1880–94: háromszögelés
- 1873-tól Moldva, 1880–1884 Dobrudzsa, 1895–99 Havasalföld felmérése
- 1894–99: Dealul Piscului csillagászati főalappont

- Zimnicea-i meridián: (43 fok Ferrótól K-re)
- Zimniceától K-re:
  - Bessel-ellipszoid
  - Cassini-féle meridiánokban hossztartó transzverzális valódi hengervetület

- 1: 10 000 (csak Dobrudzsa, 736 szelvény)
- 1: 20 000-s felmérési szelvények (496+460)

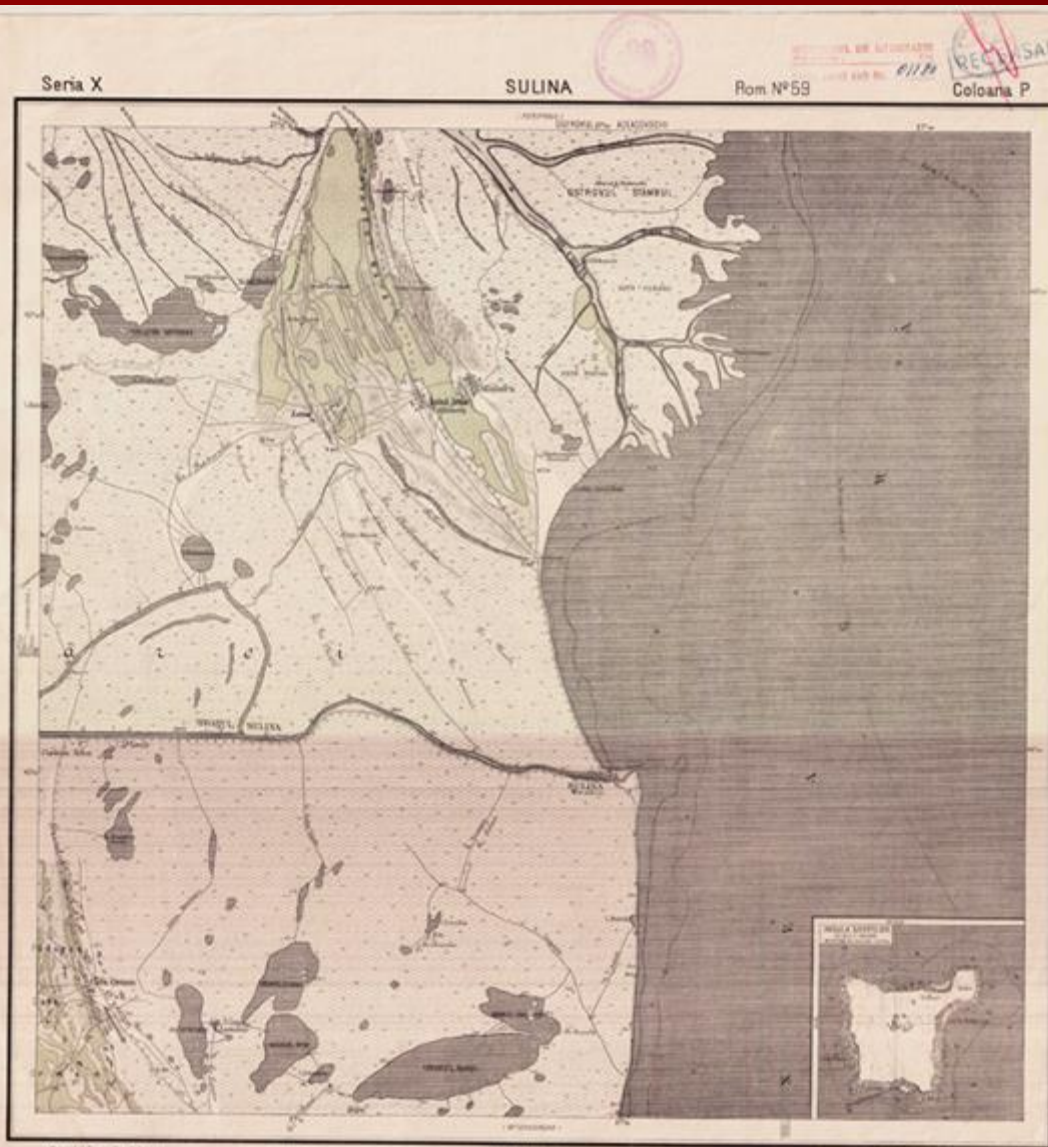

Topográfiai térképek: Bonnevetület (1895 után)

- 1910 Serviciul Geografic al Armateri (Hadsereg Földrajzi Osztálya)
- Zimnicea-tól Ny-ra 1895-től
  - Clarke-ellipszoid (geodéziai mérések 1898-tól)
  - Bonne-féle területtartó képzetes kúpvetület (felmérések 1900-tól)
- 1: 20 000-s felmérési szelvények
- 1: 50 000-s levezetett szelvények
  - 1906-ig, csak Zimniceától K-re, 144 szelvény
- 1: 100 000-s levezetett szelvények
  - 1902-től, Ny-on Szatmár-térkép az alap
- 1: 200 000-s (megvásárolható)

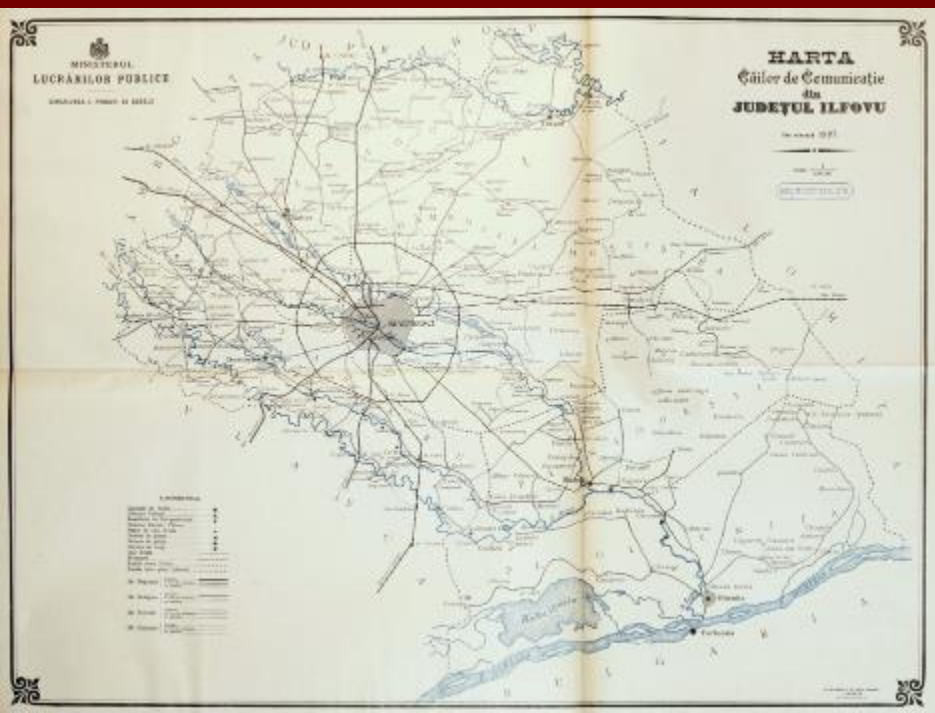

„kis alakú szelvények”

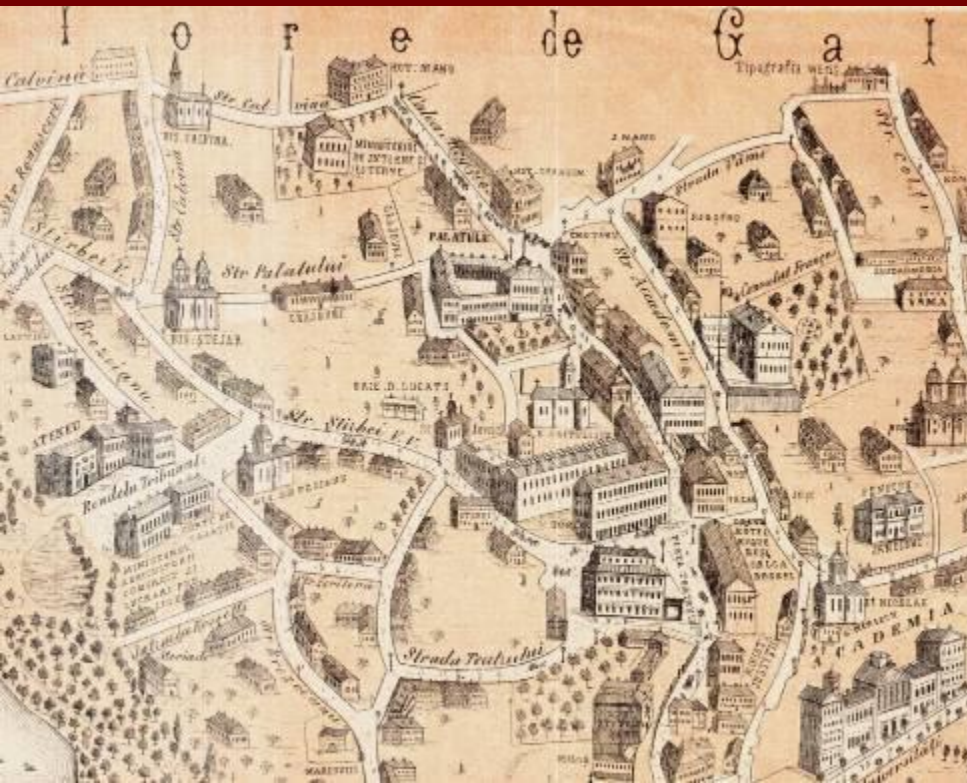
Ország-, megyetérképek, atlaszok

- 1864 Filipescu-Dubău: Románia és a szomszédos országok térképe
- 1865 Pappasoglu megyetérképek atlasza (32 megye)
- 1868: iskolai atlasz (Bonfont, román változat: Laurian)
- 1888: Michailescu megyeatlasz
- 1902 Gh. Munteanu Murgoci, I. Popa Burcă: Atlasul României și a țărilor vecine

Városterképek

- Bukarest: Baraczin 1847/1857/1871-től

I.4. Románia térképtörténete (1918-tól)

- 1918–20: Erdély Magyarországtól, Bukovina Ausztriától, Besszarábia Oroszágtól
- 1940: Észak-Erdély időszakos; Besszarábia, Dél-Dobrudzsa elvesztése
- 1944: mai határok kialakulása
- 1947: királyság vége

Topográfiai intézet

■ Katonai:

- 1930–51: Institutul Geografic Militar (Katonaföldrajzi Intézet)
- 1951 Direcția Topografică Militară

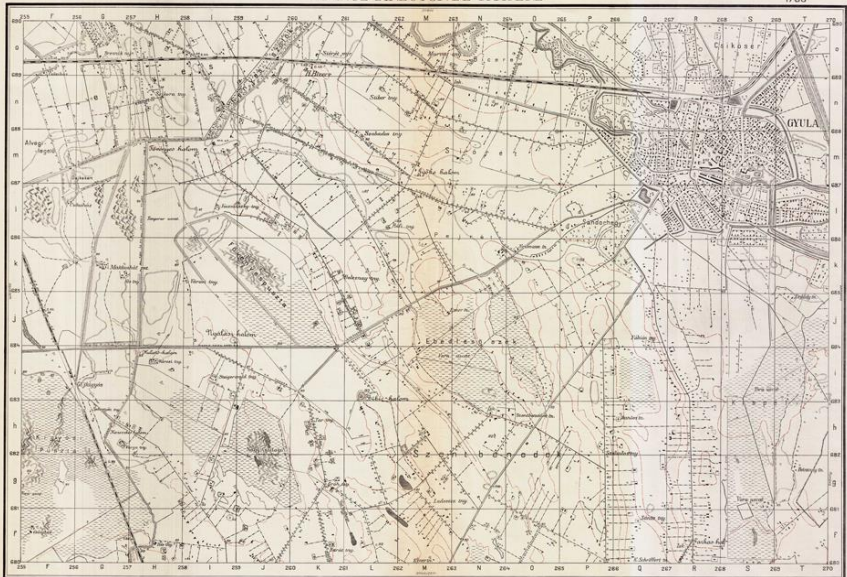
■ Polgári:

- IGFCOT (Institutul de Geodezie, Fotogrametrie, Cartografie și Organizarea Teritoriului)
- 1996: ONCGC (Oficiul Național de Cadastru, Geodezie și Cartografie)
- 2004: Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară = Országos Kataszteri Hivatal (www.ancpi.ro)

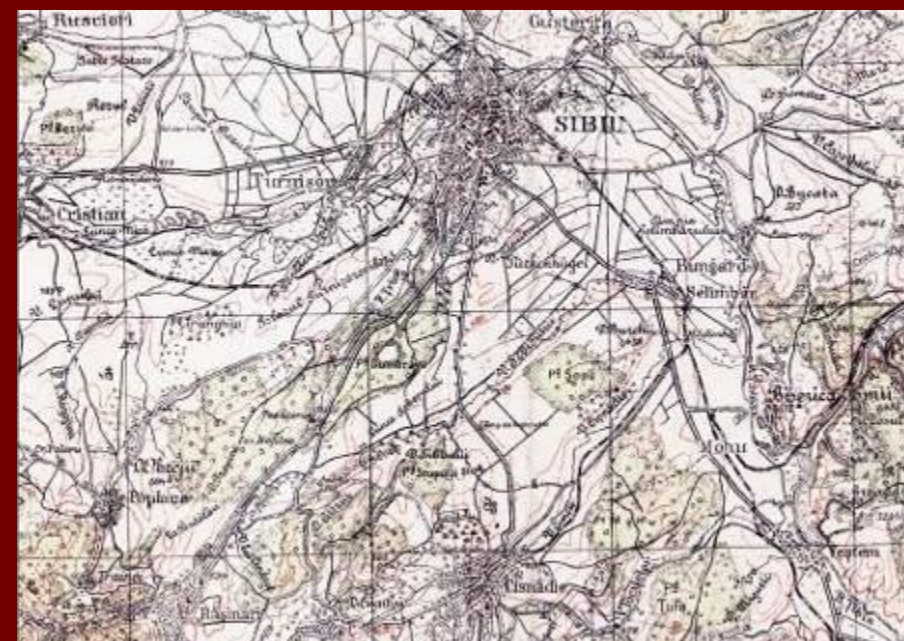
1916–59: Lambert–Cholesky-vetület

- Planurile Directoare de Tragere 1: 20 000
  - Ókirályság (Cassini, Bonne)
  - Erdély és Bukovina (sztereografikus vetület)
  - Besszarábia (poliéder-vetület)
- Nem volt új felmérés
- Vetület egységesítése (Clarke-ellipszoid, Lambert–Cholesky-féle kúpvetület)
- Cholesky francia katonatiszt, a világháború alatt a román katonaság földrajzi osztályának vezetője
- 1: 20 000-s (2118 db.), 1: 100 000-s szelvények (102 db.)
- helyneveket románosították
- 1954–59 újranyomtatás
- (1940–44 Észak-Erdély: magyar topográfiai térkép 1: 50 000)

„nagy alakú szelvények”

1951–: Gauss–Krüger-vetület

- Kraszovszkij-ellipszoid (Pulkovo 1942 dátum)
- Gauss–Krüger-féle transzverzális szögtartó valódi hengervetület
- 1951–58 felmérés, 7 szín nyomású térképek
- 1: 25 000 – teljes ország 2828 szelvényen
  - I. kiadás: 1958–61
  - II. kiadás: 1972–81
- 1: 50 000 – 737 szelvény
  - 1967–72 (légifényképes frissítés), 6 évenkénti revízió?
- 1: 100 000 – 204 szelvény
- 1: 200 000 – 62 szelvény
- 1: 500 000 – 14 szelvény (polikónikus vetület)
- 1: 1 000 000 – 6 szelvény (polikónikus vetület)

Planuri topografice	1:10.000	1971-1989	40%
	1:5.000	1956-1995	80%
	1:2.000	1979-1995	15%
	1:1.000	1980-1989	10%
	1:500	1994-1995	

1971: Stereo70, 1996: UTM

- 1971:
  - Kraszovszkij-ellipszoid (S42/Románia dátum)
  - Ferdetengelyű metsző szögtartó síkvetület (Stereo70)
- 1: 10 000-s, és nagyobb méretarány, csak kevés szelvény
- 1978: számítógépes feldolgozás kezdete

- 1996 körül:
  - áttérés WGS84 dátumra, UTM 34 és UTM35-vetületekre

- 2005:
  - Korábban már 1: 200 000-s és kisebb titkosságát feloldották
  - 2005-ben rendelet titkosság feloldásáról, megvásárolható

- térképek frissítése rendszertelen (tömbház-negyedek, víztárolók hiányoznak stb., vagy épp tervezettek, de meg nem valósultak vannak berajzolva!)

586.5

860

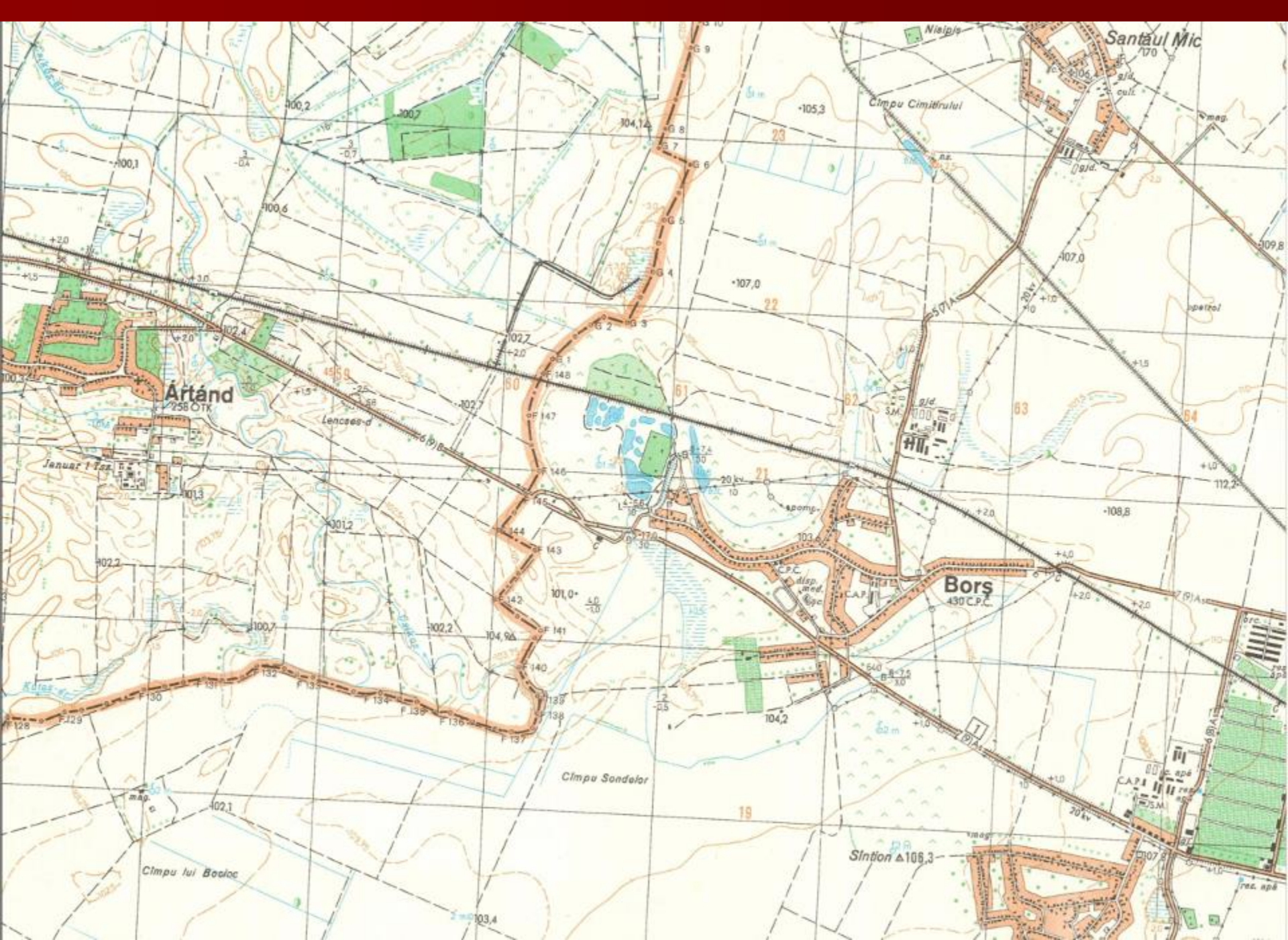
24° 30'
46° 30'

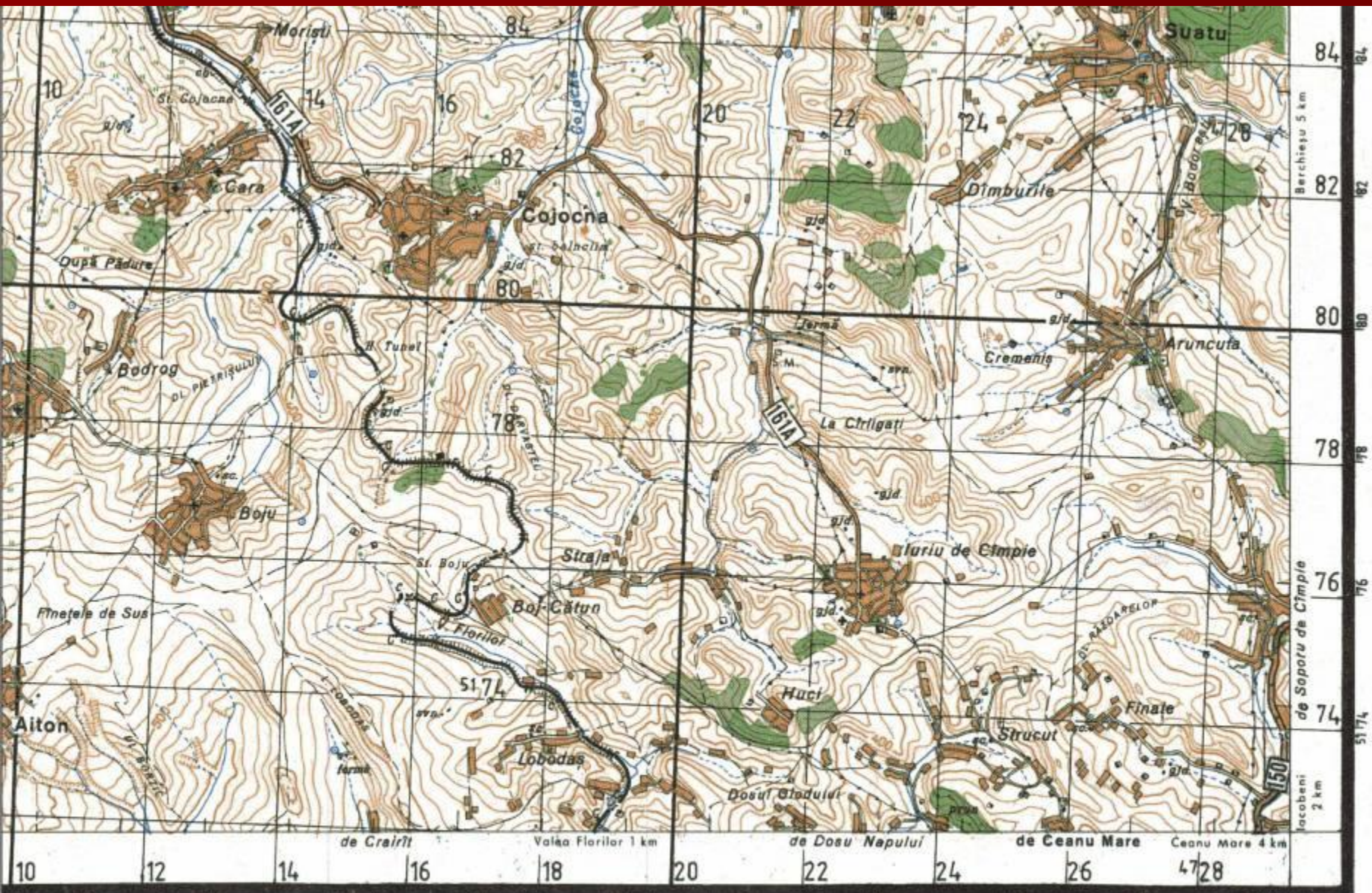
L-35-50-A-a

scara Verticală 3 cm.

scara Oriz.

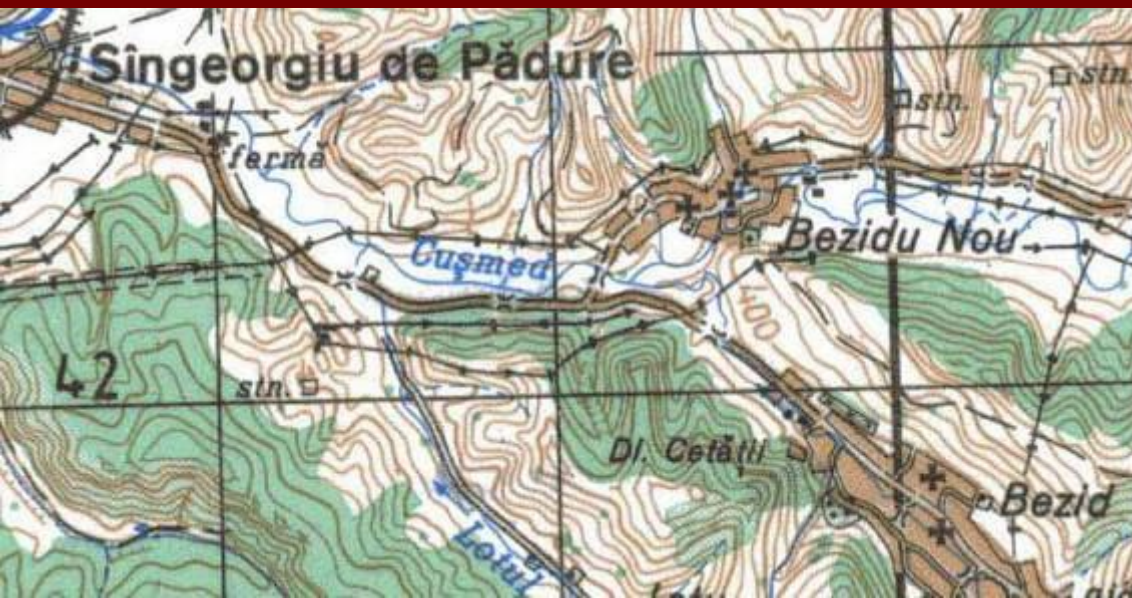
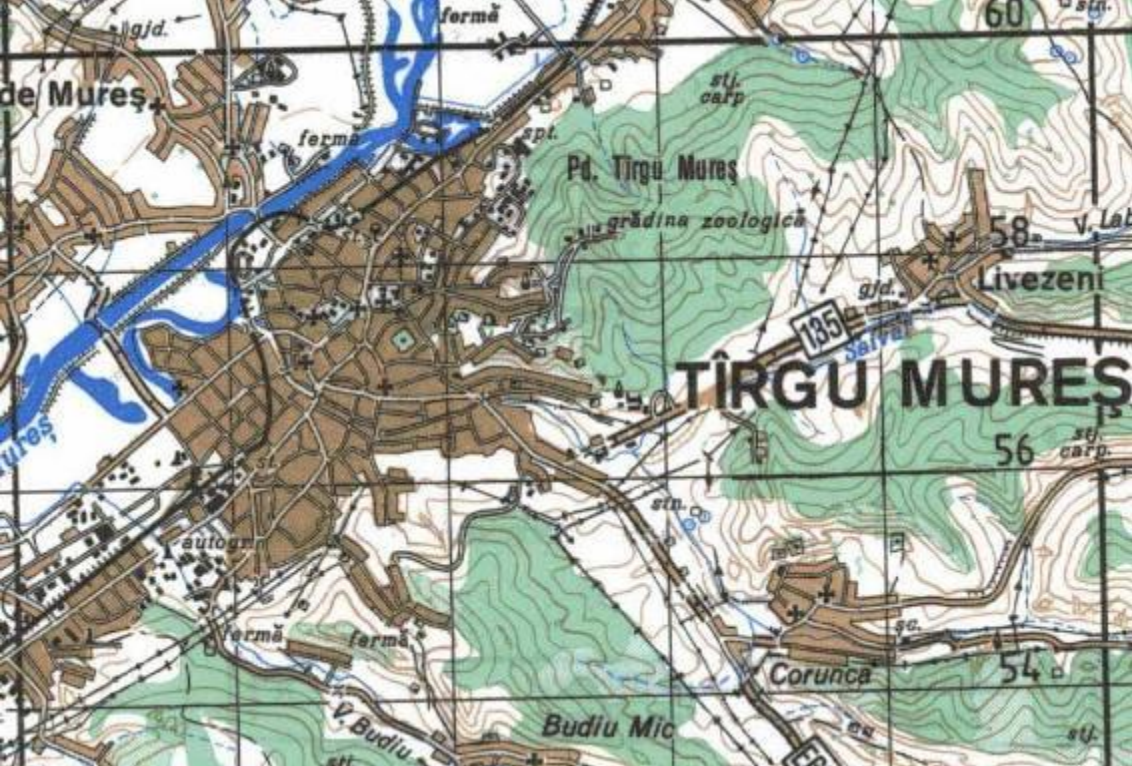
1:50 000

1 cm = 1 km pe teren

46° 39'58"

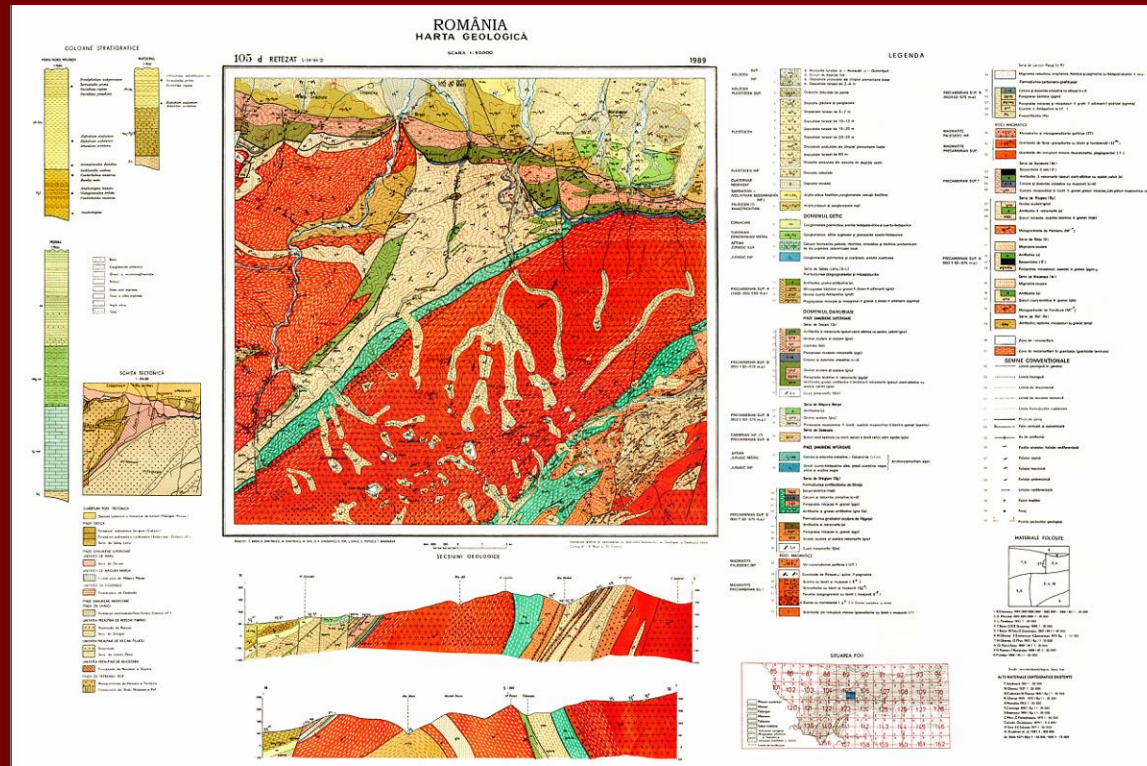
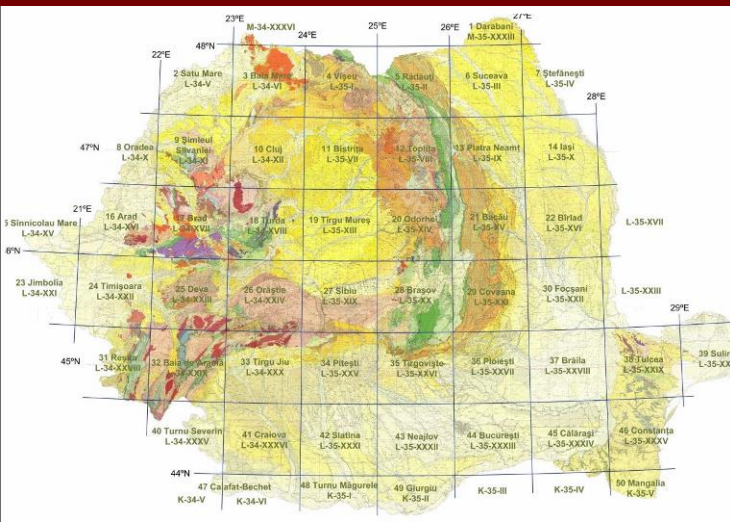
23°59'54"

Szelvényezett tematikus térképek

- Geológiai térképek (Institutul Geologic al României):
  - 1939–65: 1:500 000 (12 szelvényen egész ország)
  - 1958–59: 1: 100 000 (csak 16 szelvény)
  - 1965–68: 1:200 000 (teljes ország)
  - 1970–98: 1: 50 000 (136 szelvény, kb. 20%)
  - hidrogeológiai térképek 1: 100 000 (síkságok)
- Talajtérképek (Institutul de Cercetări pentru Pedologia și Agronomie)
  - 1: 200 000

Kataszteri térképek

- 1930: Hayford-ellipszoid, Stereo33 (ferdetengelyű síkvetület)
- 1: 500, 1: 1000, 1: 2000, 1: 5000, 1: 10 000 (20%)
- áttekintő: 1: 50 000, 1: 100 000 (megye)
- www.ancpi.ro

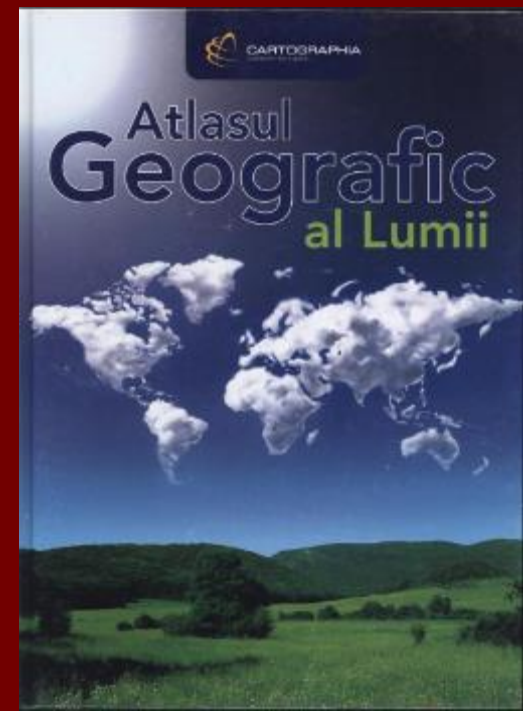
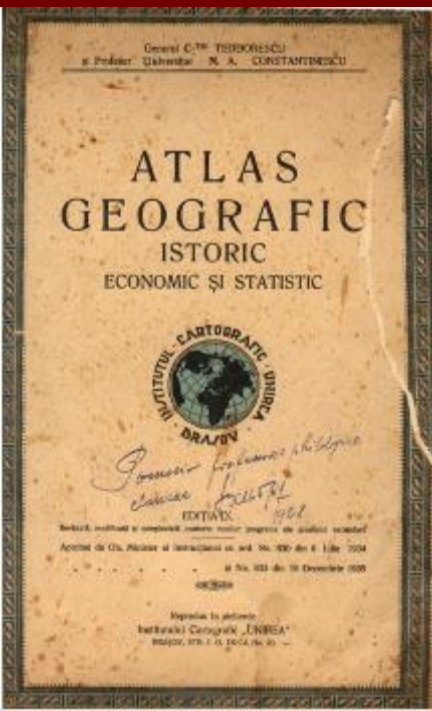
Hărți cadastrale judetene	1:100.000	1986;1995	100%
Hărți cadastrale cu/fără nivelment	1:50.000	1995	100%
Hărți cadastrale cu/fără nivelment	1:25.000	1989	3%
Planuri cadastrale comunale de ansamblu	1:10.000- 1:25.000	1971-1989	80%
Planuri cadastrale	1:10.000	1971-1989	15%
	1:5.000	1974-1988	25%
	1:2.000	1979-2002	25%
	1:500	1994-1995	

Polgári térképészet

- 1919–1948: Institutul Cartografic Unirea (Brassó, Teodorescu)
- 1948–89: Direcția Topografică Militară
- 1990–:
  - Budapest: Cartographia, Dimap, Topográf, Ábel
  - Nagyvárad: Stiefel
  - Kolozsvár: Micromapper, Schubert-Franzke
  - Nagyszeben: Geostrategies
  - Bukarest: 100%, AmcoPress

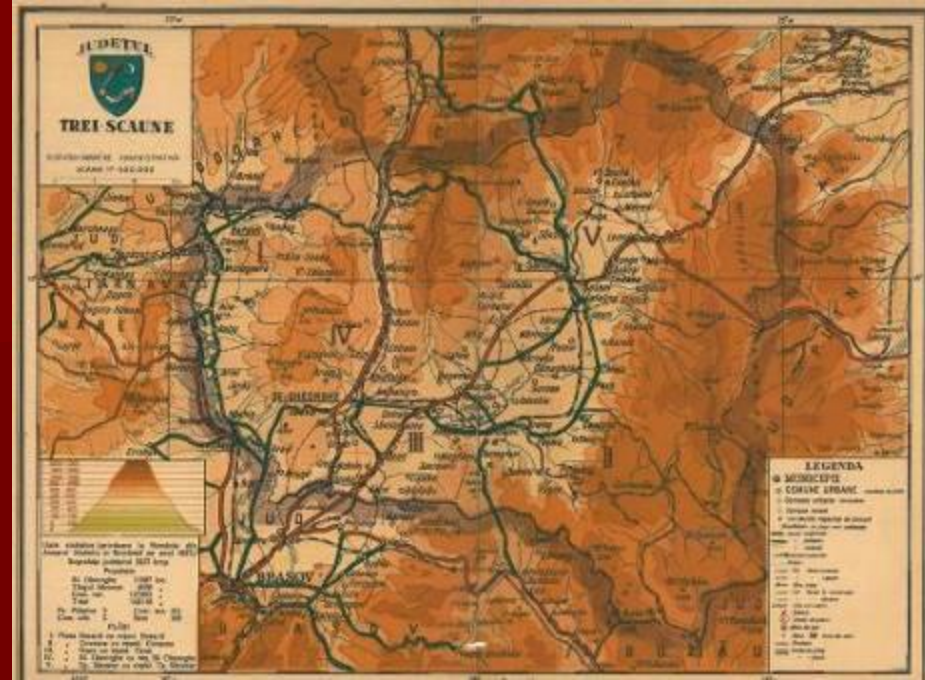
Földrajzi (iskolai) atlaszok

- 1920–1940: C. Teodorescu – N. Constantinescu: Atlas geografic, istoric, economic și statistic
- 1959–85: N. Gheorghiu, A. Bârsan, Peahă, Tufescu
- 1996: România. Atlas istoric-geografic
- 1999: Cartographia, Budapest (Trufaș)

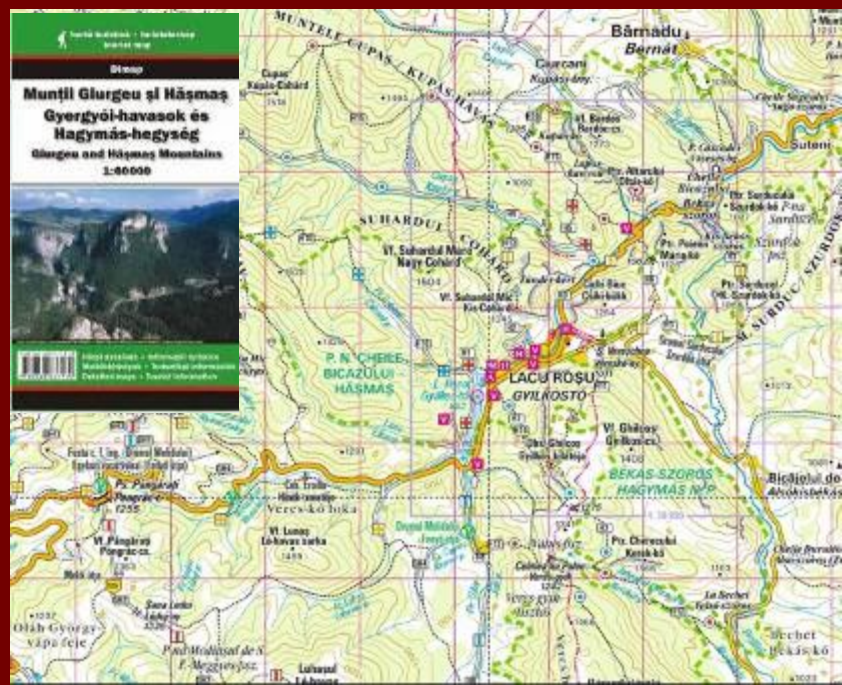
Megyetérképek

- 1920–1940: Unirea
- 1968–: Județele Patriei
- 2000–: Stiefel, Ábel

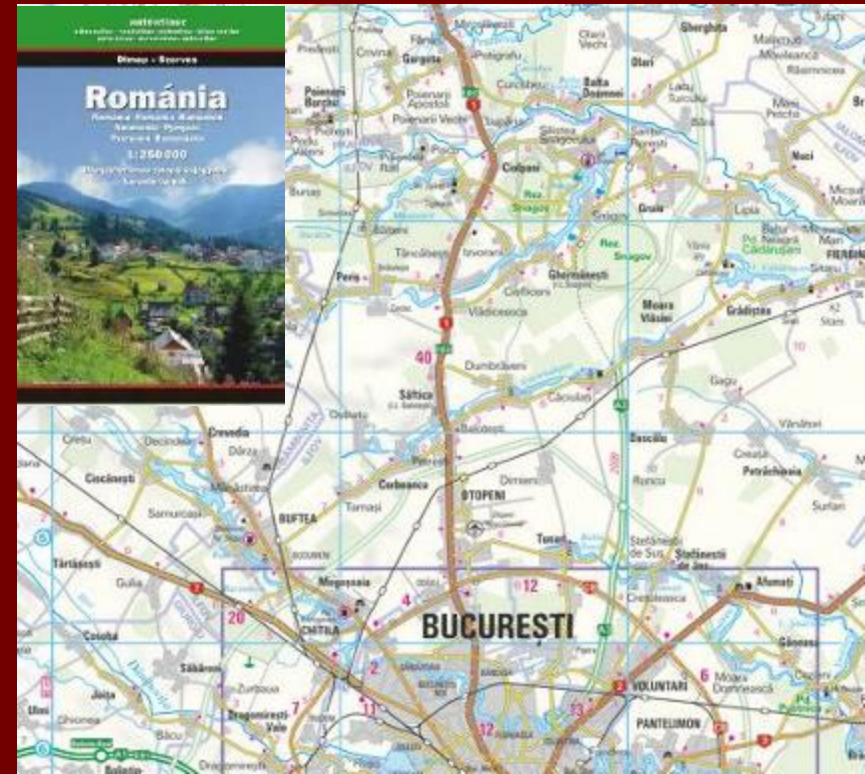
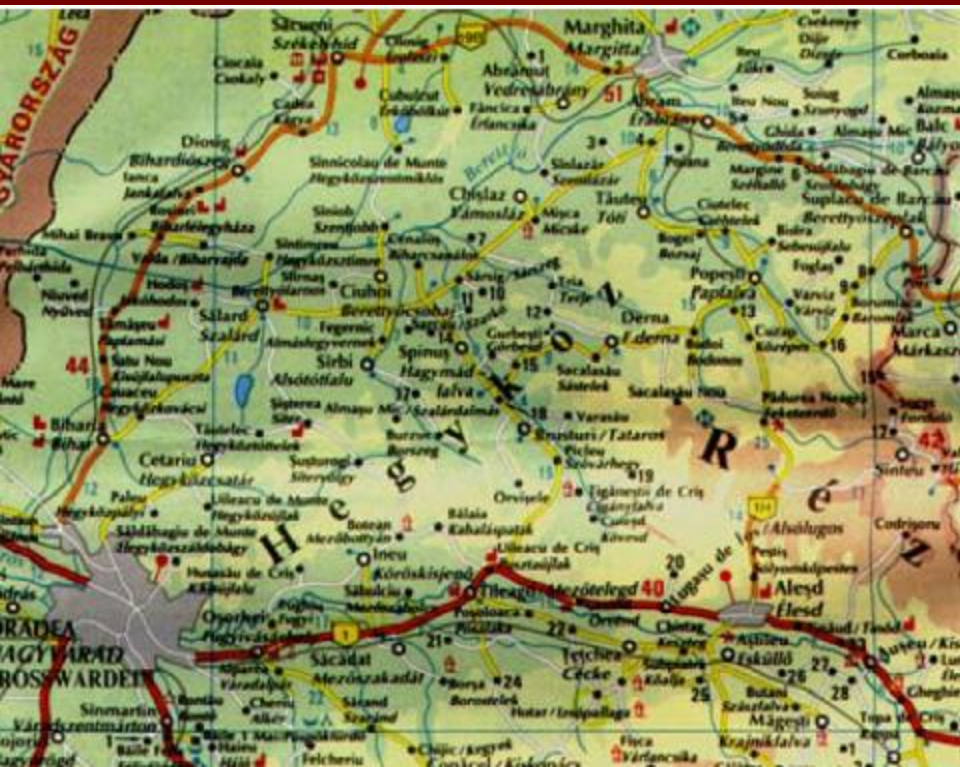
Turistatérképek

- 1926 Touring Club: első 6 térkép (Unirea) 1930-as években
- 1974–92 Munții Noștri-sorozat
- 1997–: Dimap-sorozat, Erdély hegyei

Autótérképek

- 1930 Moldoveanu 1: 200 000
- DTM 1: 360 000
- 1990–: Erdély- és Székelyföld-térképek (Dimap, GiziMap, Abel, Topográf, Cartographia)
- 1999– Dimap Románia-atlasz 1: 250 000

Várostérképek

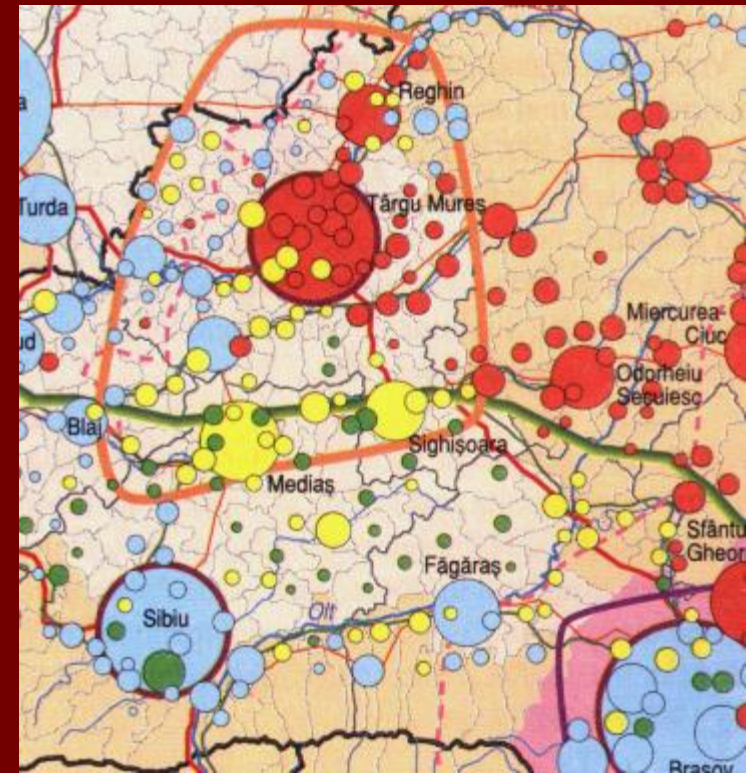
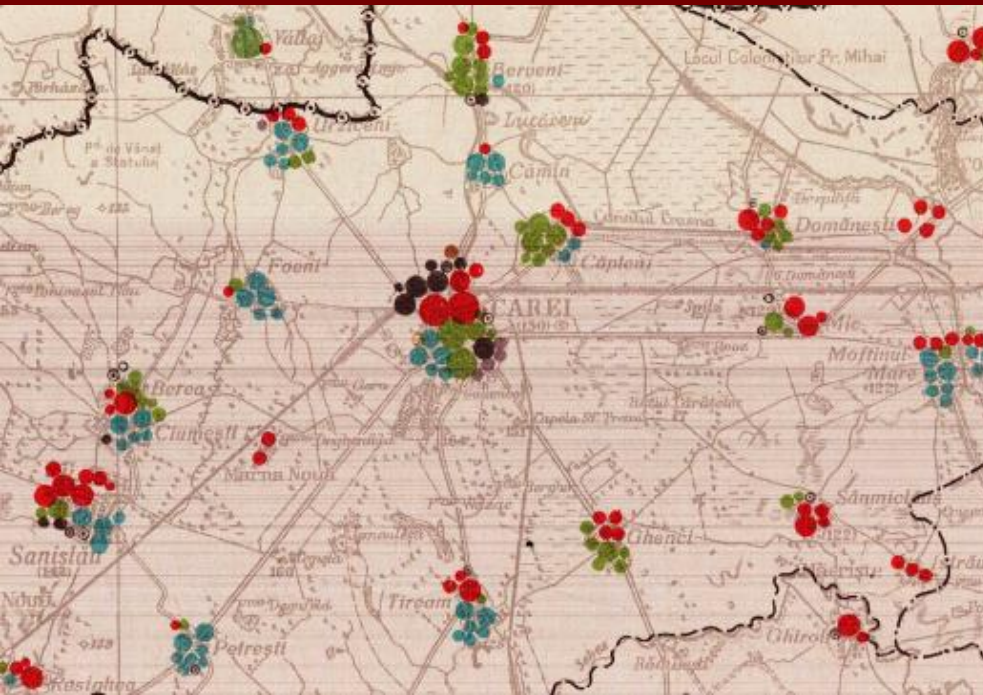
- Bukarest-atlasz: 100%
- Cartographia, Geocart, MicroMapper, Schubert&Franzke, Suncart, Stiefel

Tematikus atlaszok

- 1926 L. Mrazec – G. Murgoci: Atlasul fiziografic și statistic al României
- 1929 L'Agriculture en Roumanie
- 1930 Mihăilescu: Carte ethnique (1: 200 000)
- 1969–79, nyomtatás 1974–78, nemzeti atlasz (ANR), Román Akadémia Földrajzi Intézete, 1: 1 millió.
- 1971 Pascu: Atlas Istoric (Ed. Did. Pedag.)
- 1996 Bodea: Atlas Istórico-Geografic (Acad. Rom.)
- 2000 Violette Rey: Atlas de la Roumanie

Irodalom

- M. Popescu-Spineni (1978): *România în izvoare geografice și cartografice*. Editura Științifică și Enciclopedică. Bukarest.

